

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศึกษาผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเรียน โดยวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองวิชาสังคมศึกษาพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. หลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
3. วิธีการเรียนรู้ตามคู่มือ
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. เจตคติ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาต้องเรียน ทั้งนี้เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลาย การปรับตัวเองกับสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีความสามารถทางสังคม มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงาม

ความสำคัญของกลุ่มสาระ นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองที่ดีแล้วยังช่วยให้นำความรู้ทางจริยธรรมมาพัฒนาตนเอง และสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปี การศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนทำให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด และหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา ปรัชญาและศาสนา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ
2. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางการสืบสวน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ การสืบค้น เป็นต้น
3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตย และความเป็นมนุษย์ เช่น การรู้จักตนเองพึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่นและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่าอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธา ในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผลการเรียนรู้หรือข้อกำหนดด้านคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรครบ 12 ปี โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 ช่วงชั้นที่ 2 ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ได้จัดสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : แสดงสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ (กรมวิชาการ. 2544 : 6)

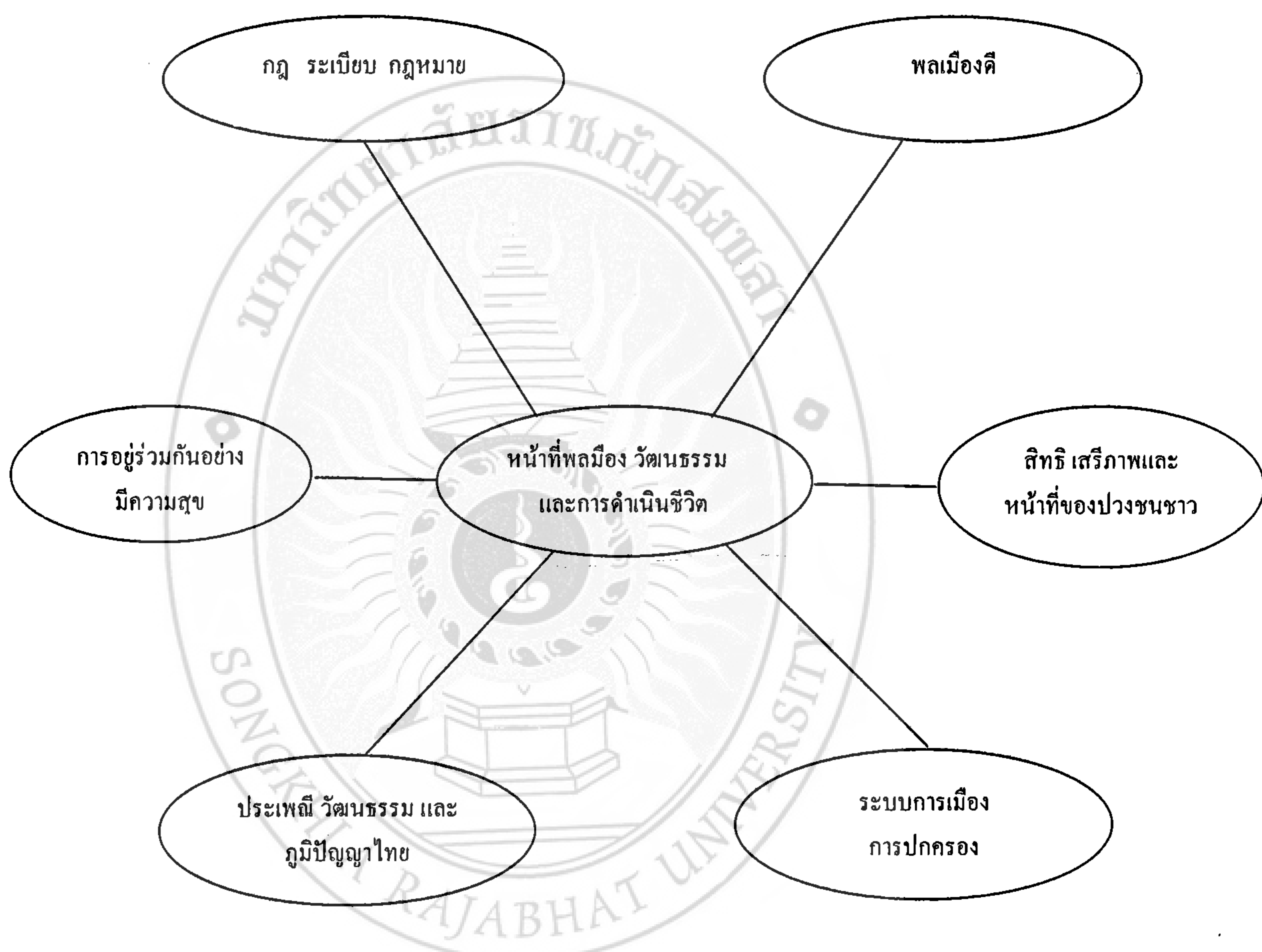
สาระ	มาตรฐานการเรียนรู้
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน มาตรฐาน ส 1.2 มั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงามและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการ ดำเนินชีวิตในสังคม	มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคม โลกอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและสังคมจำเป็นของการร่วมมือทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตารางที่ 1 : แสดงสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ (ต่อ)

สาระ	มาตรฐานการเรียนรู้
สาระที่ ประวัติศาสตร์	<p>4 มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น</p> <p>มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย</p>
สาระที่ ภูมิศาสตร์	<p>5 มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูลภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>

จากสาระที่ 2 เรื่องหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและจำเป็นต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง จึงศึกษาผังมโนทัศน์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังภาพประกอบ 1 ต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1 แสดงผังมโนทัศน์ สารการเรียนรู้เรื่องหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต
ในสังคม (พัฒนาคุณภาพวิชาการ. 2548 : 6)

จากภาพประกอบ 1 สารที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต มีแนวคิดสำคัญในการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้และมีคุณลักษณะดังนี้

1. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในสังคมไทยและสังคมโลก โดยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในหลักการและคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีในวิถีประชาธิปไตยทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและในสังคมโลกมีส่วนร่วมและปฏิบัติตนตามกระบวนการประชาธิปไตยการส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ ในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนสามารถนำหลักคุณธรรม จริยธรรมของการเป็นพลเมืองดีมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติ

2. การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกาของสังคม ทั้งในระดับครอบครัว ห้องเรียน ชุมชน สังคม ระดับประเทศ ปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และในสังคมโลก มีส่วนร่วมในการคุ้มครอง ปกป้องตนเอง และผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชนใน สังคมไทยและสังคมโลก

3. การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสถาบันสังคม ตามสถานภาพ บทบาทอย่างถูกต้อง ตามบรรทัดฐาน วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติ มีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมมือกันอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทยและมีวิจารณญาณในการเลือกรับวัฒนธรรมและภูมิปัญญานานาชาติ อย่างเหมาะสม

4. การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง การบริหารงาน ตามกระบวนการ ประชาธิปไตยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มสังคม การใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศ ความสัมพันธ์ของการใช้อำนาจอธิปไตยในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และ ระหว่างประเทศ ความแตกต่างของระบอบการเมืองการปกครองรูปแบบต่าง ๆ และการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเมืองการปกครองตามกระบวนการประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

จากสาระการเรียนรู้ดังกล่าว นำมาวิเคราะห์มาตรฐานช่วงชั้นให้เป็นผลการเรียนรู้ของแต่ละชั้นปี ได้แจกแจงไว้ในตารางวิเคราะห์ ดังนี้

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม (มัธยมศึกษาปีที่ 4)
 มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรม
 ไทย ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์มาตรฐานช่วงชั้นให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง(กรมวิชาการ 2544 : 8)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4	
		ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
1.ปฏิบัติตนและสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้อื่นประพฤติ ปฏิบัติเป็นพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตยในสังคมไทย และสังคมโลก	1. การปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามวิถีชีวิต ประชาธิปไตยในสังคม ไทยและสังคมโลก	1.รู้และเข้าใจหลัก ประชาธิปไตย 2.เห็นความสำคัญ และปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามวิถีชีวิต ประชาธิปไตยใน สังคมไทยและ สังคมโลก	1.หลักประชาธิปไตย 2.แนวปฏิบัติของ การเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย ในสังคมไทยและ สังคมโลก 3. คุณธรรมและ จริยธรรมของการ เป็นพลเมืองดี
	2. การส่งเสริมให้ผู้อื่น ปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามวิถี ชีวิตประชาธิปไตย ในสังคมไทยและ สังคมโลก	1.มีส่วนร่วมในการ ส่งเสริมให้ผู้อื่น ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย ในสังคมไทยและ สังคมโลก 2.วิเคราะห์ความคล้ายคลึง ของวิถีชีวิตประชาธิปไตย ในสังคมไทยและสังคม โลก 3.นำหลักประชาธิปไตย ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ในสถานการณ์ต่างๆได้ อย่างเหมาะสม	1.การส่งเสริมให้ ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามวิถีชีวิต ประชาธิปไตยใน สังคมไทยและสังคม โลก 2.ความคล้ายคลึงของ วิถีชีวิตประชาธิปไตย ในสังคมไทยและ สังคมโลก 3.การดำรงชีวิตในวิถี ชีวิตประชาธิปไตย

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์มาตรฐานช่วงชั้นให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4	
		ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
		4.มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย	4.การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย
2. ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก รวมทั้งมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข ตลอดจนปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก	1.สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก	1.วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก	1.การเป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลกสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก
	2. ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	1. ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	1. คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์มาตรฐานช่วงชั้นให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4	
		ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
	3. การมีส่วนร่วมในการ คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ในสังคมไทยและสังคม โลก	1. มีส่วนร่วมในการ คุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่มีผลต่อการดำเนิน ชีวิตในสังคมไทยและ สังคมโลก	1. สิทธิมนุษยชน - ความหมาย - ความสำคัญ - แนวคิด - หลักการ - บทบาท หน้าที่ของ คณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนตาม รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2544 - การมีส่วนร่วมใน การคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนที่มีผลต่อ การดำเนินชีวิตใน สังคมไทยและ สังคมโลก
	4. การปฏิบัติตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัวชุมชนประเทศชาติ และสังคมโลก	1. มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ กฎหมาย 2. ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและ สังคมโลก	1. มีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับกฎหมาย 1.กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับตนเองและ ครอบครัว 2.กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับชุมชนและ ประเทศชาติ

2.วิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางจากนักการศึกษาทั่วโลก ในปัจจุบัน สถาบันต่าง ๆ กำลังให้ความสนใจผลิตนวัตกรรมใหม่ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้โดยการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้จากโรงเรียนหรือสถานศึกษามีอาจศึกษาและเรียนรู้ได้หมด การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นทักษะการเรียนรู้ที่มีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.1 ความหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนรู้โดยผู้เรียนต้องสร้างพฤติกรรมในการศึกษาค้นหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (2530 : 151) กล่าวว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีความสำคัญมากในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสำรวจตนเองและส่งเสริมความคิด ความรับผิดชอบ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจึงเป็นวิธีการที่นำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จของความมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้

ทองจันทร์ หงส์ลดารมภ์ (2531 : 2) กล่าวว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มแสวงหาคำประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ การหาความจำเป็นของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นวัตถุ และเป็นคน การเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนและการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538 : 4) กล่าวว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มจากตนเอง วางแผนการเรียนจนจบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

วรภัทร์ ภูเจริญ (2543 : 152) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเป็นตัวของตัวเอง เรียนแบบเอาจริงเอาจัง และเลือกแหล่งเรียนรู้ด้วยตัวเองจากห้องสมุดหรือปราชญ์ผู้รู้และเป็นผู้สังเกตค้นพบความจริง ทดลอง ปฏิบัติด้วยตนเองจนค้นพบทฤษฎีของตนเอง

จากความหมายของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สามารถสรุปได้ว่าเป็น การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มจากตนเอง มีการตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ โดยศึกษาแหล่งเรียนรู้สำหรับการเรียน วางแผนการเรียนจนจบกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.2 ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 :53-55) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะศึกษา ผู้เรียนจะต้องรู้จักเลือกข้อกำหนด ขอบข่าย และวิธีการศึกษา
2. การหาแหล่งความรู้ ผู้เรียนต้องตัดสินใจหาข้อมูลจากแหล่งใดที่เหมาะสม
3. การได้มาซึ่งความรู้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ข้อมูลจากสถานที่จริง
4. การใช้ข้อมูลความรู้ ผู้เรียนได้ข้อมูลแล้วต้องอ่าน และวิเคราะห์เลือกข้อมูลที่ต้องการเป็นจริงและเชื่อถือได้
5. การเปรียบเทียบข้อมูลและเสนอความคิดเห็นของตนเอง คัดวิเคราะห์เสนอความคิดเห็นของตนเองและต่อข้อมูลนั้น
6. การนำเสนอข้อมูล ผู้เรียนนำเสนอข้อมูลที่ค้นคว้าด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ที่น่าสนใจและสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับข้อมูลและความถนัดของตน
7. การประเมินผล ผู้เรียนอาจนำเสนอผลงานเสร็จแล้ว ควรทราบการทำงานของตน เพื่อประเมินจุดดี จุดด้อย และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางานของตนต่อไป

ไวท์เฮด (Whitehead 1977 :65) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองว่า ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นปลุกเร้าความสนใจ (Romance) เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบของการรับรู้ต่อความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็นต่อความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจทำทนายสติปัญญา
2. ขั้นเรียนรู้ในรายละเอียด (Precision) เป็นการเรียนรู้อย่างมีระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้จริงต่างๆ อย่างมีแบบแผน
3. ขั้นหาข้อสรุป (Generalization) เป็นระยะที่เกิดความรู้ ความเข้าใจ พบข้อสรุปหลักเกณฑ์ต่างๆ แล้วเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

บลัมเบิร์ก (Blumberg 2000 : 78) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองว่ามี 3 มิติ ได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการระบุสิ่งที่เรียน วางแผนการเรียนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติโดยผ่านการจัดเวลา การค้นหา การใช้ การประเมินประสิทธิภาพของแหล่งการเรียนรู้และการประเมินทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ยุทธวิธีการเรียน เป็นวิธีการที่ผู้เรียนใช้เพื่อศึกษาวัสดุอุปกรณ์หรือกระบวนการหาข้อมูลข่าวสาร
3. ผลการปฏิบัติของการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการประเมินความจำระยะสั้นและความจำระยะยาว

สรุปได้ว่า การวางแผนการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้เรียนจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดการด้านเวลาในการศึกษาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการรู้จักวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อศึกษาค้นคว้าต่อไปจนจบกระบวนการ

2.3 การฝึกให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

การฝึกให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และเป็นระบบนั้น วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 52-54) ได้กล่าวถึง ดังนี้

1. ประเมินวิธีการเรียนรู้ของตนเองว่ามีความถนัด ความชอบหรือเรียนวิธีใดได้ผลดี เพราะแต่ละคนมีลักษณะการเรียนที่แตกต่างกันไป บางคนชอบปฏิบัติ บางคนชอบคิด วิเคราะห์ บางคนชอบเรียนทฤษฎี
2. ประเมินความสนใจหรือความต้องการของตนเอง เช่น ต้องการหาความรู้ ฝึกทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือต้องการหาความรู้ ฝึกทักษะเพิ่มเติมในเรื่องใดที่ยังอ่อนอยู่
3. จัดลำดับความสำคัญของเรื่องที่จะศึกษา ในการศึกษา ค้นคว้า จำเป็นต้องใช้ทักษะที่สำคัญหลายด้าน เช่น ทักษะการอ่าน การฟัง การเขียน การจับใจความ การสัมภาษณ์ การสังเกต การใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น
4. วางแผนการเรียนรู้ โดยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ เวลาที่ใช้ แหล่งเรียนรู้ที่สามารถใช้ศึกษาค้นคว้า ผู้ที่สามารถให้คำปรึกษาหากมีปัญหา กิจกรรมและสื่อที่จะใช้วิธีเรียนด้วยตนเองหรือกับกลุ่มหรือเป็นคู่
5. ศึกษา ค้นคว้าตามความสนใจหรือความต้องการมีขั้นตอน ในการดำเนินการค้นคว้าดังต่อไปนี้
 - 5.1 การกำหนดหัวข้อที่จะศึกษา
 - 5.2 การหาแหล่งการเรียนรู้
 - 5.3 การได้มาซึ่งความรู้ เมื่อได้ข้อมูลแล้ว
 - 5.4 การเปรียบเทียบข้อมูลและเสนอความคิดเห็นเป็นของตนเอง
 - 5.5 การนำเสนอข้อมูล
 - 5.6 การประเมิน หลังการนำเสนอผลงานของตนเองแล้ว

เสถียร จิตร เรื่องมณีชัชวาล (อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์ 2532 :77) ได้กล่าวว่า การฝึกให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งครู ผู้บริหาร นักการศึกษา และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถดำเนินการด้วยวิธีการ ดังนี้

1. เนื่องจากกระบวนการศึกษาของไทยคุ้นเคยกับการพึ่งพาครูอาจารย์ ในขั้นต้น ลักษณะความช่วยเหลือจาก "พี่เลี้ยง" อาจค่อนข้างมาก กล่าวคือ เริ่มจากต้องพึ่งพาผู้อื่นสู่ความเป็นอิสระสามารถพึ่งตนเองและก้าวต่อไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน

2. ผู้เกี่ยวข้องต้องพยายามลดบทบาทของตนเองให้น้อยลง

3. ต้องมีการจัดสถานการณ์เรียนรู้ ที่เอื้อหรือช่วยให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า จากการฝึกให้ผู้เรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะทำให้ผู้เรียน รู้จักการเรียนรู้จากบุคคลหลายฝ่ายในการช่วยเหลือ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

2.4 หลักการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 :50) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิธีการปฏิบัติมีดังนี้

1. ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ เจตคติ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น การจัดการเรียนรู้ด้านเนื้อหา สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเอาประสบการณ์ของตนมาใช้ในการเรียนรู้ด้วย

2. จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทตั้งแต่การวางแผนกำหนดเป้าหมายการเรียนที่สอดคล้อง กับความต้องการของตนหรือกลุ่ม การกำหนดกิจกรรม การเรียนรู้ สื่อการเรียน การเลือกใช้ว่าวิธีการเรียนรู้ การใช้แหล่งข้อมูลตลอดจนการประเมินผลการเรียนของตน

3. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องได้รับการฝึกให้มีทักษะ และยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การบันทึกข้อความ การจัดประเภทหมวดหมู่ การสังเกต การแสวงหา และใช้แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยี และสื่อที่สนับสนุนการเรียนให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจแก้ปัญหา โดยอาศัยประสบการณ์ กำหนดแนวทางการเรียนรู้และเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง

4. พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้รู้จักทำงานเป็นทีมการทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้

5. พัฒนาทักษะการประเมินตนเอง และการร่วมมือกันประเมิน ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน มีความสำคัญในการประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง และยอมรับผลการประเมินจากผู้อื่นด้วย และผู้เรียนอาจจะได้รับการประเมินหลาย ๆ รูปแบบ

6. จัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้ เช่น ศูนย์วิทยากร บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ฯลฯ รวมทั้งบุคลากร เช่น ครูประจำศูนย์ วิทยากรที่ช่วยอำนวยความสะดวกและแนะนำเมื่อผู้เรียนต้องการ

2.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงหลายประการ สำหรับในเรื่องนี้ กาญจนา สุวรริตนากร (อ้างถึงในเสาวนิต ลาภานันท์ 2522 : 3-8) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ดังนี้

ประการแรก ได้แก่ การเตรียมตัวของครู คือ ครูจะต้องศึกษาหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาที่สอน และจุดประสงค์ของรายวิชาที่สอน

ประการที่สอง ครูควรจัดเนื้อหาวิชาที่จะให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้ใน โครงสร้าง และกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ลงไปให้ชัดเจนว่าจะให้นักเรียนแสดงออกในด้านใดอย่างไร เพื่อแสดงความเห็นว่านักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นแล้ว และมีความคิดเห็นหรือเจตคติในการนำไปใช้กับชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย

ประการที่สาม ครูควรกำหนดวิธีการสอนและอุปกรณ์การสอน เช่น ครูใช้วิธีสอนให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูจะต้องเตรียมอุปกรณ์อะไรบ้าง นอกเหนือจากหนังสือที่ครูกำหนด ให้นักเรียนใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้านั้น ครูจะต้องสำรวจและอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้ค้นคว้าให้เข้าใจรายละเอียดให้หมดทุกเล่มเสียก่อน แล้วจึงทำเป็นบรรณานุกรมหรือรายชื่อหนังสือประกอบการค้นคว้าให้นักเรียน เพื่อช่วยเพิ่มความจำ ครูควรทำรายการหนังสือพร้อมด้วยข้อความสังเขปเกี่ยวกับเรื่องทีอ่านใส่แผ่นกระดาษขนาดบัตรรายการเรียงไว้ภายใต้หัวเรื่องสำหรับไว้ใช้อ้างอิงส่วนตัว ก็จะช่วยให้การเตรียมการเรียนการสอนมีความคล่องตัวมากขึ้น

ประการที่สี่ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนของการสอน การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

ประการที่ห้า คือ การประเมินผลการเรียน ครูวัดผลจะต้องคิดว่า การสอนโดยวิธีให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนโดยการให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นั้น ครูจะใช้เครื่องมืออะไรวัด ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

ประการที่หก ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ขาดไม่ได้คือ การจัดแหล่งวิชาการของโรงเรียนให้เป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้า การเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรใหม่จะได้รับความสำเร็จ ถ้าโรงเรียนมีห้องสมุดที่มีหนังสือเกี่ยวกับการเรียนการสอนอย่างพร้อมมูล ส่งเสริมการค้นคว้าตามหลักสูตร เป็นห้องสมุดที่จัดอย่างดีตามหลักวิชาบรรณารักษศาสตร์

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครูผู้สอนควรมีหลักบางประการที่ควรยึดถือ เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ บรรลุจุดประสงค์ ในเรื่องนี้ พอล เอลลิส ทอร์รานซ์ (Paul Ellis Torrance 1967) ได้ให้คำแนะนำสำหรับครูผู้สอนสรุปได้ดังนี้

1. ครูต้องตระหนักและยอมรับศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน
2. ครูต้องยอมรับนับถือคำถาม และแนวคิดของนักเรียน
3. ครูต้องพยายามตั้งคำถามที่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนตื่นตัวอยู่เสมอและมีความอยากรู้ อยากเห็น
4. ครูต้องตระหนักและยกย่องความคิดริเริ่มของนักเรียน
5. ครูต้องเพิ่มพูนความสามารถในการขยายความคิดให้กระจ่างแจ้ง และต้องเป็นผู้มีใจกว้าง มองสิ่งต่าง ๆ ให้ลึกซึ้ง ใช้ความคิดและค้นหาความรู้เพิ่มเติมเมื่อต้องการ
6. ระหว่างส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ครูไม่ควรประเมินผลการกระทำ และการทดลองของนักเรียน เพราะหากนักเรียนกลัวการทำผิดขึ้นมา ก็จะไม่กล้าค้นคว้าหาความรู้ใหม่ หรือใช้วิธีใหม่อีกต่อไป
7. ครูต้องพยายามฝึกฝนตนเองให้เป็นนักอ่านประเภทสร้างสรรค์ (Creative Reader)
8. ครูต้องสามารถสังเกต และคาดหมายพฤติกรรมของนักเรียนได้ถูกต้อง ความสามารถเช่นนี้ จะช่วยครูในการแนะนำการอ่านได้มาก
9. ครูจะต้องเลือกประสบการณ์ที่เตรียมไว้อย่างดีแล้วมาให้นักเรียน เน้นการปูพื้นฐานให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดและทักษะเบื้องต้นสำหรับการเรียนด้วยตนเองเสียก่อน
10. ครูต้องเพิ่มพูนทักษะความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแผนงานที่กระทำอยู่
11. ครูต้องเพิ่มพูนทักษะในการแก้ปัญหาให้มากขึ้น

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนั้น ครูมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือผู้เรียนทุก ๆ ด้าน เช่น เนื้อหา สื่อ อุปกรณ์การสอน แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

3. วิธีการเรียนรู้ตามคู่มือ

3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตามคู่มือ

การเรียนรู้ตามคู่มือ หมายถึง การเรียนซึ่งผู้เรียนได้รับความรู้จากการถ่ายทอดของครูผู้สอน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยาย การทำแบบฝึกหัดในคู่มือรวมทั้งการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ตามคู่มือ ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้แนวการปฏิบัติการโดยเน้นคุณสมบัติ 3 ประการ คือ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหา ซึ่งเป็นคุณสมบัติตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและจุดหมายปลายทางของการศึกษา การที่จะสอนให้ตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์ เป็นการสอนที่จะช่วยตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ หน่วยศึกษานิเทศก์ จึงได้จัดการเรียนการสอน เพื่อตอบสนองสมรรถภาพของมนุษย์ โดยจัดทำเป็นคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา โดยยึดรูปแบบการเรียนรู้ของโรเบิร์ต เอ็มการ์เย่ (Robert M. Gagne) และ ลิสเชิลส์ เจ บริกส์ (Lisies J. Briggs) เป็นหลัก (หน่วยศึกษานิเทศก์. 2527: บทนำ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทางการ์เย่

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทางการ์เย่ (Gagne. 1965 : 62-170) ได้แบ่งการเรียนรู้แบบพื้นฐานง่าย ๆ ไปจนถึงการเรียนรู้แบบยากและซับซ้อนดังนี้

1. การเรียนรู้เครื่องหมายและสัญญาณ (Signal Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองที่จะไม่ให้เกิดออกมาได้ การเรียนรู้ประเภทนี้ ได้แก่ การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขตามแบบของพาฟลอฟ (The Pavlovian Conditioned Response) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก

2. การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimulus Response Learning) เป็นการเรียนรู้จากการเชื่อมโยง ระหว่างสิ่ง เร้ากับการตอบสนองผู้เรียน สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ผู้เรียนมีความตั้งใจและรู้ตัวในการที่จะเชื่อมโยงการตอบสนองที่เหมาะสมต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ กัน เมื่อทำได้ถูกต้องและเหมาะสมจะได้รางวัลหรือการเสริมแรง

3. การเรียนรู้แบบลูกโซ่ (Chain Learning) เป็นการเรียนรู้การประกอบกิจกรรมต่อเนื่องตามลำดับ ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไป เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและทักษะต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหว

4. การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงด้วยถ้อยคำภาษา (Verbal Association) การเรียนรู้นี้คล้ายกันแบบที่ 3 แต่ต่างกันที่สิ่งเร้าและการตอบสนองในแบบที่ 3 เป็นการใช้กลไกกล้ามเนื้อ ส่วนแบบที่ 4 เป็นเรื่องของการใช้ภาษา (Verbal) เน้นความสำคัญของภาวะในมากกว่าแบบที่ 3 เช่น การเชื่อมโยงชื่อของสิ่งของกับสิ่งของนั้น ๆ เป็นต้น

5. การเรียนรู้แบบจำแนกความแตกต่าง (Discrimination Learning) เน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นและแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้า เพื่อที่จะตอบสนองสิ่งเร้านั้นให้ถูกต้อง

6. การเรียนรู้มโนคติ (Concept Learning) เป็นการเรียนการตอบสนองร่วมกันต่อกลุ่มของสิ่งเร้าที่มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนต้องรู้สิ่งที่คล้ายกัน สามารถสรุปความเหมือน และแยกความแตกต่างของสิ่งเร้าได้

7. การเรียนรู้กฎและหลักการ (Principle Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือเชื่อมโยงมโนคติตั้งแต่ 2 มโนคติขึ้นไปเข้าด้วยกัน และจากการที่สามารถตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นได้แล้วจะสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีการคล้ายคลึงกัน

8. การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ต้องการอาศัยความคิด โดยการรวมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการเรียนรู้ประเภทที่ 7 เข้าด้วยกันและนำไปใช้ในการแก้ปัญหา

จากประเภทการเรียนรู้ทั้ง 8 ชนิด การ์เยได้ศึกษา และวิเคราะห์พฤติกรรม เกี่ยวกับความสามารถทั้งหลายของคนเรา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จ เขานำความสามารถทั้งหลายที่มนุษย์พึงมีมาบูรณาการ และจำแนกประเภทของความสามารถใหม่ ซึ่งเขาเรียกว่า “สมรรถภาพของมนุษย์” ที่จะสามารถเรียนรู้ได้ ซึ่งมี 5 สมรรถภาพด้วยกัน (สารภี รัตนบุรี 2523 : 23)

1. ทักษะเชาวน์ปัญญา (Intellectual Skills)
2. ข้อเท็จจริง (Verbal Information)
3. ยุทธศาสตร์ในการคิด (Cognitive Strategies)
4. ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor Skills)
5. เจตคติ (Attitude)

3.2 ขั้นตอนการจัดรูปแบบการเรียนรู้ตามคู่มือ

จากทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ สามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งอาศัย สมมติฐานเบื้องต้น 5 ประการ คือ (อาคม จันทสุนทร. 2527 : 2-3)

1. การเรียนรู้แบบการเรียนการสอน มุ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละบุคคลการจัดรูปแบบการเรียนการสอนนี้ จึงไม่ได้มุ่งที่คนกลุ่มใหญ่ คือมิใช่ระบบกระจายเสียง ที่มุ่งให้ความรู้ และทัศนคติแก่คนในสังคมรวม ๆ แต่จะมุ่งให้กับแต่ละบุคคลที่ร่วมกันอยู่ในสังคมนั้น ๆ
2. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ทำได้ทั้งระบบสั้นและระบบยาว คือ เป็นทั้งการจัดรูปแบบการสอนในแต่ละชั่วโมง และการวางแผนการจัดการเรียนการสอน โดยตลอดในบทเรียน หรือในรายวิชาทั้งหมด ซึ่งอาจทำโดยครูแต่ละคน หรือครูช่วยกันทำเป็นคณะก็ได้
3. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนถือว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีระบบ จะมีผลอย่างใหญ่หลวงต่อพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน กล่าวคือ ถ้ามีการจัดแบบการเรียนการสอนที่ดีแล้ว คนจะเรียนรู้ได้ดีกว่าปล่อยให้เรียนเองตามธรรมชาติ
4. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนควรจัดทำเชิงระบบ กล่าวคือ วิธีขั้นต้นตั้งแต่ การพิจารณาความจำเป็น เป้าหมาย และการดำเนินการเป็นขั้น ๆ ต่อเนื่องกันไปจนถึงขั้นที่นักเรียนทราบผลการปฏิบัติหรือประเมินการดำเนินงานว่าได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่
5. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนต้องอยู่บนรากฐานความรู้ที่ว่า มนุษย์เรามีการเรียนรู้ อย่างไร คือต้องการรู้กระบวนการเรียนและสภาพการเรียนรู้ต่าง ๆ

จากสมมติฐานข้างต้น ก็คือ การวางแผนการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เป็นการกำหนดภาพรวมที่จะดำเนินการให้เห็นองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะเป็นระบบขนาดใหญ่ เช่น การจัดรายวิชาหรือในระบบย่อย ๆ เช่น ระดับการสอนในแต่ละชั่วโมง

3.3 การจัดเหตุการณ์ในการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพมนุษย์

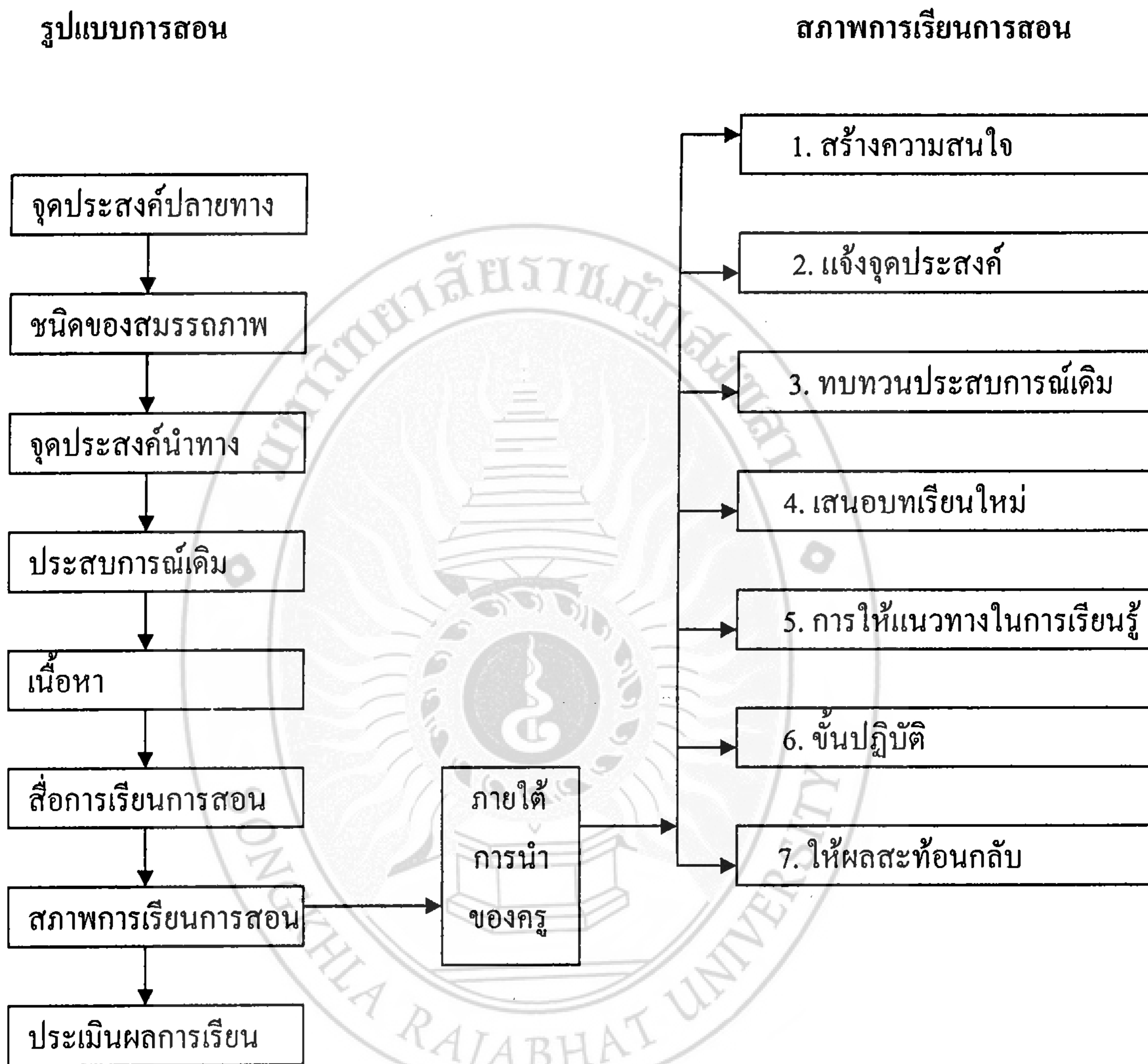
การจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับสมรรถภาพการเรียนรู้ ในแต่ละสมรรถภาพ และการจัดเหตุการณ์ในการสอนก็ต้องสอดคล้องกับกระบวนการของการเกิดการเรียนรู้ในสมองของคนเรา ซึ่งมีลำดับขั้น ดังนี้ (มัลลิการ์ พงษ์ปริตร. 2527 : 140-143)

1. เราความสนใจ เป็นวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อให้เด็กสนใจ ตื่นตัว พร้อมทั้งจะเรียน อาจใช้วิธีการพูดคุย ชักถาม หรือใช้สื่อต่าง ๆ
2. แจ็งจุดประสงค์ คือการบอกให้เด็กทราบว่า จะได้เรียนเรื่องอะไร ทำอะไรบ้าง เป็นการวางแผนให้แก่ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อไปสู่เป้าหมาย

3. ทบทวนความรู้เดิม เพื่อจะทำให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เก่าที่ดี อาจทำได้ โดยการซักถาม บอกเล่า หรือทดสอบก่อนสอน
 4. เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้อุปกรณ์มาช่วย เพื่อให้บทเรียนใหม่น่าสนใจและน่าติดตาม
 5. ครูให้แนวความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานที่นักเรียนจะฝึกปฏิบัติ โดยวิธีการที่สอดคล้องกับสมรรถภาพของมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์ปลายทางของคาบนั้น
 6. นักเรียนปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และแสดงออกตามสภาพการณ์ที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนได้คิด สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
 7. นักเรียนทราบผลปฏิบัติทันทีที่ทำการไป ย่อมทำให้นักเรียนแก้ไขข้อบกพร่องในขั้นนี้ครูอาจจะทำติชมแก้ไขด้วยตนเอง หรือนักเรียนประเมินตนเอง
 8. ประเมินผลการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ในแต่ละคาบ เพื่อจะทำให้ผู้สอนทราบว่า การสอนของตนในคาบนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ อาจทำได้โดยครูทดสอบย่อย
 9. เน้นให้เกิดความแม่นยำและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ โดยให้การบ้านทำรายงาน หากความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนไปแล้วในชั้นเรียน
- จากลำดับขั้นของเหตุการณ์การสอน เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์ เมื่อนำมาจัดทำแผนการสอน สามารถจัดขั้นตอนได้ดังนี้ (สารทิ รัตนบุรี. 2533 : 208 - 209)

- ขั้นที่ 1 ขั้นเร้าความสนใจ
- ขั้นที่ 2 บอกให้นักเรียนทราบจุดประสงค์ของบทเรียน
- ขั้นที่ 3 ทบทวนความรู้เดิมก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่ต่อไป
- ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์เข้าช่วย
- ขั้นที่ 5 การให้แนวทางในการเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 ขั้นปฏิบัติ
- ขั้นที่ 7 การทราบผลการปฏิบัติ
- ขั้นที่ 8 ขั้นประเมินผลการสอนตามจุดประสงค์
- ขั้นที่ 9 ช่วยให้ง่ายและถ่ายโอนการเรียนรู้

ลำดับขั้นของการสอนทั้ง 9 ขั้นนำมาจัดเป็นแผนภูมิแสดงขั้นตอนการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1 ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถของบุคคล ที่ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ และประสบการณ์ อันเป็นผลจากการเรียนการสอน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและแนวทางในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2529 : 29) ได้ให้ความหมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า คุณลักษณะรวมถึงความรู้ ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพสมอง

ชวาล แพรัตกุล (2516 : 15) ได้กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พอสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้ ทักษะและสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของสมอง ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควรประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อยสามอย่าง คือ ความรู้ ทักษะและความสามารถ

ไพศาล หวังพาณิชย์ และคณะ (2523 : 137) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคล อันเกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกฝน อบรมหรือจากการสอน เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ของบุคคลว่าเรียนแล้วมีความรู้ความสามารถ เพียงใด จัดได้ 2 แบบตามจุดมุ่งหมาย และลักษณะวิชาที่สอนคือ การวัดด้านปฏิบัติและด้านเนื้อหา

สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2534 : 70) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่าความสามารถหรือประสิทธิภาพ ของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้ ในสิ่งที่ได้รับการฝึกฝน อบรม สั่งสอน เช่น ความสามารถทางการเรียนในโรงเรียน

สุรัช ขวัญเมือง (2522 : 27) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าหมายถึง ความรู้ที่ได้จากการสอนหรือทักษะได้พัฒนาขึ้นตามลำดับขั้นในการวัดต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาแล้วใน สถานศึกษา และ การที่ครูจะทราบว่าเด็กมีความรู้หรือทักษะในวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพียงใด จำเป็นที่ จะต้องอาศัยเครื่องมือในการวัดผลการศึกษาเข้ามาช่วย

พนิดา จันทรา (2543 : 8) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า คุณลักษณะและความสามารถของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถทางสมองหรือทางร่างกายที่ได้ จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรมหรือการสอน ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบทดสอบ หรือจากการสังเกตพฤติกรรมและความสำเร็จในด้านอื่น ๆ ประกอบ

เกตุสุดา มนิระพงษ์ (2537 : 11) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปไว้ว่า ความสามารถในการที่จะพยายามเข้าถึงความรู้ ซึ่งเกิดจากการทำงานที่ประสานกันทั้งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาและองค์ประกอบที่ไม่ใช่สติปัญญาและต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของความสำเร็จที่สามารถสังเกตและวัดได้ด้วยเครื่องมือทางจิตวิทยาหรือแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทั่วไป

กู๊ด (Good 1978 อ้างถึงใน สุวพันธ์ 2531 : 19) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า การเข้าถึงความรู้หรือพัฒนาทักษะทางการเรียน ซึ่งโดยปกติพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดให้หรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบให้หรือทั้งสองอย่าง

จากความหมายที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ขนาดความสำเร็จที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน ด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของสมองในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ในทางที่ดีขึ้น

4.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสิ่งสำคัญมากและขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ดังนี้

ทิพาพรรณ ก.บัวเกษร (2542 : 43) ได้สรุปถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีหลายองค์ประกอบที่ส่งผลโดยตรง ได้แก่ วิธีการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะ หรือพฤติกรรมที่ต้องการตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

ฮาร์ฟวิกฮาร์ต (Harvigharst 1988 อ้างถึงใน กรองทอง 2527 : 2) ได้สรุปว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 4 ประการ คือ

1. ความสามารถที่ติดต่อกันแต่กำเนิด
2. ชีวิตและการอบรมในครอบครัว
3. ประสิทธิภาพของโรงเรียน
4. ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองหรือความมุ่งหวังในอนาคต

คลัสมิกร์ (Klausmigr 1990 อ้างถึงใน สุทธิษา 2541 : 57) ได้กล่าวถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการสอนผู้เรียนแต่ละคน
2. เนื้อหาวิชาที่จะสอนผู้เรียนแต่ละคน
3. คุณลักษณะและความเพียงพอของสื่อการเรียนการสอน

4. คุณลักษณะของผู้เรียน เช่น ระดับของผลสัมฤทธิ์ ระดับของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สุขภาพและมโนภาพเกี่ยวกับตนเอง

5. คุณลักษณะของครู เช่น ความรู้ในเนื้อหาวิชา ทักษะการสอน สุขภาพและมโนภาพเกี่ยวกับตนเอง

6. คุณภาพของพฤติกรรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

7. ชนิดของการจัดการเรียนการสอน

8. ปริมาณและคุณภาพของสถานที่ อุปกรณ์ ฯลฯ

9. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน

เพชรสคอตต์ (ทิพาพรรณ 2542 อ้างถึงใน บัณฑิตน์ จันทรทิพย์ 2539 : 42 ; อ้างถึงใน Preacott 1961 : 14-46) ได้ใช้ความรู้ทางชีววิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา และการแพทย์ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน สรุปผลองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งใน และนอกห้องเรียน มีองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านร่างกาย ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพทางกาย ข้อบกพร่องทางกายและบุคลิกภาพท่าทาง

2. ด้านความรัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูก ๆ ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว

3. ด้านวัฒนธรรมและสังคม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมและฐานะทางบ้าน

4. ด้านความสัมพันธ์ในเพื่อนวัยเดียวกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

5. ด้านการพัฒนาแห่งตน ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ เจตคติของนักเรียนต่อการเรียน

6. ด้านการปรับตัว ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์

แครร์รอล (ทิพาพรรณ 2542 อ้างใน บัณฑิตน์ จันทรทิพย์ 2539 : 43 ; อ้างจาก Carroll 1963 :723-733) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยนำเอาครู นักเรียนและหลักสูตรมาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เชื่อว่าเวลาและคุณภาพของการสอนมีอิทธิพลโดยตรงต่อปริมาณความรู้ที่นักเรียนได้รับ

เบนจามิน และ บลูม (Benjamin and Bloom 1983 อ้างใน เบนญจวรรณ ช่างจัตุรัส 2545 :13) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของผู้เรียนและการเรียน ซึ่งมีตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Behavior) ได้แก่ การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียน และมีมาก่อนการเรียน เช่น ความถนัดและพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน
2. ด้านจิตพิสัย (Affective Entry Behavior) ได้แก่ สภาพการณ์ที่ผู้เรียนจะแสดงออกเมื่อได้เรียนรู้ เช่น ความสนใจและเจตคติต่อเนื้อหาวิชาที่เรียน ความคิดเห็นและบุคลิกภาพ
3. ด้านคุณภาพการสอน (Quality Entry) ได้แก่ ประสิทธิภาพซึ่งผู้เรียนจะได้รับผลสำเร็จในการเรียนรู้ เช่น การได้รับความแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเสริมแรงของครู การแก้ไขข้อผิดพลาดและการใช้ข้อมูลย้อนกลับ

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประกอบด้วยตัวแปร 3 ด้าน คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ตัวแปรที่เกี่ยวกับด้านจิตพิสัย และตัวแปรด้านคุณภาพการสอน ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ด้านที่จะส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับผู้เรียนว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงหรือไม่ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา และไม่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา

4.3 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วารนันท์ นิตศักดิ์ (2541 : 28) ได้สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสิ่งสำคัญถึงระดับความรู้ หรือทักษะของผู้เรียนที่ได้รับจากการเรียนการสอน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่ง

ไพศาล หวังพาณิชย์ (2526 : 27) ได้กล่าวถึงการวัดผลสัมฤทธิ์ว่าเป็นการตรวจระดับความสามารถหรือความสัมฤทธิ์ของบุคคลว่าเรียนรู้แล้วเท่าไร มีความสามารถชนิดใด ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

สมทรง อัสวกุลและคณะ (2527 : 27) ได้กล่าวถึงหลักการวัดผลเบื้องต้นที่สำคัญดังนี้

1. กำหนดให้ชัดเจนว่าจะวัดอะไร ต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนว่าจะวัดอะไร วัดพฤติกรรมใดจากผู้เรียน ซึ่งผู้สอนสามารถสังเกตได้โดยตรง หรือเป็นวัตถุประสงค์ที่บอกให้เราทราบว่าเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนแล้วผู้สอนสามารถทำอะไรได้บ้าง ซึ่งเรียกว่าวัตถุประสงค์
2. เลือกเทคนิคหรือเครื่องมือในการวัดผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เช่น วัดความรู้ของผู้เรียนโดยใช้ข้อทดสอบแบบปรนัย เป็นต้น
3. ใช้เทคนิคการวัดหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้การวัดสมบูรณ์และควรวัดผลการเรียนการสอนทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การวัดสมบูรณ์ เทคนิควิธีการที่ใช้แต่ละชนิดมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน และวิธีการวัดแตกต่างกัน แต่นำมารวมกันได้ เพื่อผลการวัดสมบูรณ์แน่นอนยิ่งขึ้น

4. ศึกษาเทคนิคและวิธีการวัดแต่ละวิธี ให้ละเอียด โดยคำนึงถึงข้อดี และข้อจำกัดของแต่ละวิธีด้วย เนื่องจากเทคนิควิธีการวัดแต่ละอย่างมีความสามารถในการวัดแตกต่างกัน ก่อนเลือกเครื่องมือหรือวิธีการนั้นต้องศึกษาให้เข้าใจเสียก่อน

5. วัดผลให้สม่ำเสมอ ควรทำการวัดผลบ่อย ๆ หลาย ๆ ครั้ง

6. แปลผลการวัดที่ได้ให้ถูกต้อง ทำให้ทราบคุณลักษณะของผู้เรียนที่ถูกต้อง

7. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่าเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สมบุญ ภู่นวล (2522 : 70) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เดือนหนึ่ง ๆ ภาคเรียนหนึ่ง ๆ หรือปีหนึ่ง ๆ เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีความสุข มีความสามารถและทักษะมากน้อยเพียงใด หรือเป็นการทดสอบเพื่อต้องการทราบผลสัมฤทธิ์ หรือความสำเร็จของการเรียนที่แล้มา

บรรดล สุขปิติ (ม.ป.ป. : 7) ได้กล่าวถึง แบบทดสอบ หมายถึง ชุดของข้อคำถามที่เขียนลงในกระดาษหรือวัสดุอื่นใด แล้วนำไปกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมตอบสนองโดยการเขียนคำตอบออกมา จนสามารถสังเกตพฤติกรรมที่ต้องการวัดได้

เยาวดี วิบูลศรี (2528 : 28) ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

1. เนื้อหาหรือทักษะที่ครอบคลุม ในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น จะต้องเป็นพฤติกรรมในลักษณะสื่อสารไปยังบุคคลอื่นได้

2. ผลผลิตที่แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวัดนั้น จะต้องเป็นผลผลิตที่ต้องการเท่านั้น

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ใช้แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวัดนั้น ถ้านำไปใช้เปรียบเทียบจะต้องให้ทุกคนมีโอกาสรู้ในสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นครอบคลุมและเท่าเทียมกัน

บรรดล สุขปิติ (ม.ป.ป. :7) ได้อธิบายเกี่ยวกับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยทั่วไปมีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้เอง (Teacher - made Test) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นชั่วคราว เพื่อใช้วัดความก้าวหน้าของนักเรียนภายหลังจากที่ได้มีการเรียนการสอนไประยะเวลาหนึ่งแล้ว แบบทดสอบที่ใช้เฉพาะภายในกลุ่มนักเรียนที่ครูออกข้อสอบเป็นผู้สอน จะไม่นำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด และจะนำผลการสอบนี้ไปใช้ปรับปรุง ซ่อมเสริมการเรียนการสอน และนำไปใช้ตัดสินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

2. แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Test) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการหรือวิธีการที่ซับซ้อนมากกว่าแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง จุดมุ่งหมายแบบทดสอบมาตรฐานนี้เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการเรียนด้านต่าง ๆ ของนักเรียนต่างกลุ่ม การดำเนินการสอบให้เป็นอย่างเดียวกัน การตรวจคะแนนเป็นแบบอย่างเดียวกัน มีเกณฑ์เป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบเพื่อแปลความหมายคะแนนของนักเรียน เพื่อนำคะแนนของนักเรียนแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบอย่างยุติธรรมว่าแต่ละกลุ่มเก่งหรืออ่อนอย่างไร คำถามจะต้องมีคุณภาพดี มีความเที่ยงตรงตามจุดหมายของเนื้อหาต่างๆ ในหลักสูตร

ซึ่งแบบทดสอบมาตรฐานมีความเป็นมาตรฐานอยู่ 2 ประการ คือ

1. มาตรฐานในการดำเนินการสอบ หมายความว่า แบบทดสอบนี้ไม่ว่าจะนำไปใช้ที่ไหน เมื่อไรก็ตาม คำชี้แจง คำอธิบาย การดำเนินการสอบจะเหมือนกันทุกครั้งไป จะมีการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ที่ทำให้คะแนนคลาดเคลื่อน กระบวนการสอบประเภทนี้จะต้องมีคำชี้แจงในการใช้ข้อสอบอยู่ด้วย

2. มาตรฐานในการแปลความหมายของคะแนน หมายความว่า ไม่ว่าจะสอบที่ไหน เมื่อไรก็ต้องแปลคะแนนได้เหมือนกัน ฉะนั้นข้อสอบประเภทนี้ จึงต้องมีเกณฑ์สำหรับเปรียบเทียบให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ชวาล แพร์ตกุล (อ้างถึงใน ฌรงค์ คล่องดี. 2533 : 62) ได้กล่าวถึง ลักษณะข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าแบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ คือ

(1) แบบปรนัย หมายถึง แบบทดสอบที่กำหนดให้ตอบสั้น ๆ หรือแบบกำหนดให้เลือกตอบ ได้แก่ แบบถูก-ผิด แบบจับคู่ แบบเลือกตอบ และแบบเติมคำ เป็นต้น

(2) แบบอัตนัย หมายถึง แบบทดสอบที่กำหนดปัญหาหรือคำถามให้ โดยให้ผู้เข้าสอบเขียนตอบยาว ๆ ผู้เข้าสอบมีความรู้ในเรื่องนั้นมากน้อยเท่าใดก็เขียนออกมาให้หมดภายในเวลาที่กำหนดกล่าวโดยสรุปว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการวัดความสามารถทางพฤติกรรมของผู้เรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้มาตรฐาน

5. เจตคติ

5.1 ความหมายของเจตคติ

เจตคติ หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2531 : 2535) ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “ attitude ” ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า “ aptus ” ซึ่งแปลว่า โน้มเอียงหรือเหมาะสม สำหรับคำว่า “ attitude ” นี้ ในภาษาไทยใช้คำว่า ทศนคติ แต่ปัจจุบันศัพท์

บัญญัติตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ใช้คำว่า เจตคติแทน เรื่องของเจตคติได้มี นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้เสนอไว้ทั้งในแง่ที่เป็นความหมาย และองค์ประกอบ ตลอดจน สาเหตุของการเปลี่ยนเจตคติ และการวัดเจตคติ ซึ่งแม้จะเป็นคุณลักษณะในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ ความรู้สึกอารมณ์ อันเป็นลักษณะทางจิตใจก็สามารถวัดได้ ภายใต้เงื่อนไขและข้อตกลงที่แน่นอน คั่งที่ได้ศึกษาและรวบรวมไว้ดังนี้

วิชัย บุญชูดวง (2535 : 10) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง กิริยาท่าทีของบุคคลที่เกิดจาก ความโน้มเอียงทางด้านจิตใจ ซึ่งแสดงออกต่อสิ่งเร้าหนึ่ง ๆ โดยอาจแสดงออกในทางสนับสนุนหรือ ต่อต้านก็ได้

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2542 : 3) กล่าวว่า พฤติกรรมหรือความรู้สึกที่เกิดจากการเรียนรู้ เกี่ยวกับสิ่งเร้าหรือเกี่ยวกับประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ถ้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2542 : 54) กล่าวว่า ความรู้สึกเชื่อ ศรัทธาต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่ง จนเกิดความพร้อมที่จะแสดงการกระทำออกมา ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เจตคติจึงยังไม่เป็นพฤติกรรม แต่เป็นตัวการที่จะทำให้เกิดพฤติกรรม เจตคติจึงเป็นคุณลักษณะของ ความรู้สึกซ่อนเร้นอยู่ภายในใจ

โรคิช (Rokeach 1970 อ้างถึงใน รัชนิดา จิตติเรืองเกียรติ 2536 : 13) ให้ความหมาย ว่าเจตคติเป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคล ในการที่จะมีปฏิกิริยา ตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

ทริแอนดิส (Triandis 1971 อ้างถึงใน รัชนิดา จิตติเรืองเกียรติ 2536 : 13) อธิบายว่า เจตคติ เป็นความคิดที่ประกอบไปด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการกระทำเฉพาะ อย่างต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ฟิชไบน์ และ ไฮเซน (Fishbein and Ajzen 1975 อ้างถึงใน รัชนิดา จิตติเรืองเกียรติ 2536 : 13) กล่าวว่า เจตคติเป็นการเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งหนึ่ง สิ่งใดอย่างมั่นคงถาวร

จากความหมายของเจตคติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความคิด ความรู้สึก ของบุคคลที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ตามการรับรู้ของตนเองไปในทิศทางใด ทิศทางหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางสนับสนุน หรือทางต่อต้านก็ได้

องค์ประกอบของเจตคติ

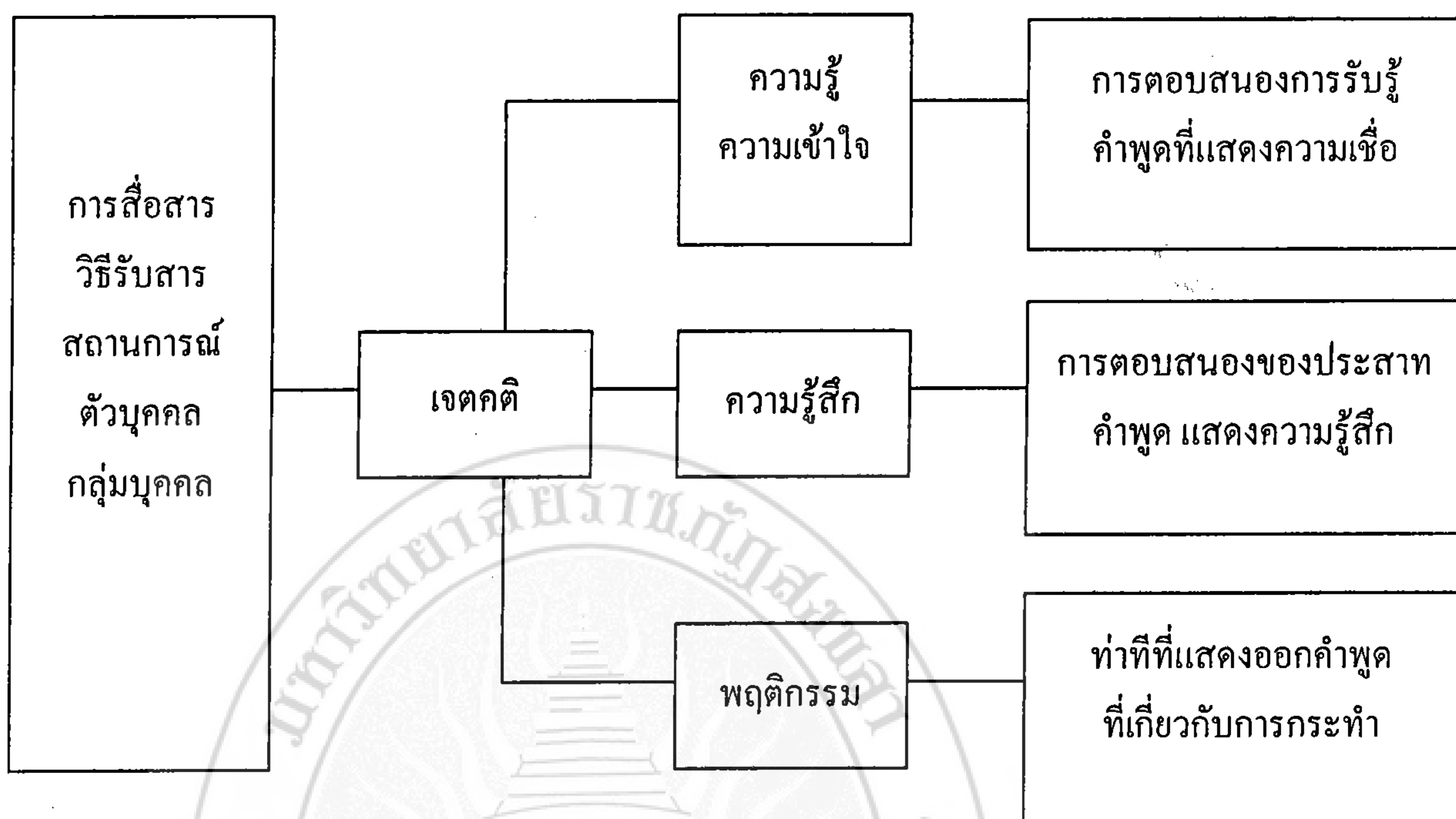
ธีรวุฒิ เอกะกุล (2542 : 10-11) กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติที่ครอบคลุมมากที่สุด และเป็นที่ยอมรับกัน ได้แก่ แนวคิดที่เชื่อว่า เจตคติประกอบด้วยสามองค์ประกอบ และสรุปได้ว่า ความหมายที่เหมาะสมที่สุดของแต่ละองค์ประกอบมีดังต่อไปนี้ คือ

ประการที่หนึ่ง องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) บุคคลใดจะมีเจตคติต่อสิ่งใดได้ บุคคลนั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นก่อน เพื่อใช้เป็นรายละเอียดสำหรับให้เหตุผลในการที่จะสรุปเป็นความเชื่อต่อไป

ประการที่สอง องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Feeling Component) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหลังจากรู้และเข้าใจสิ่งนั้นแล้ว กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดรู้ และเข้าใจเรื่องใด จะสรุปเป็นความเห็นในรูปการประเมินผลว่าสิ่งนั้นเป็นที่น่าพอใจหรือไม่ สำคัญหรือไม่ ดีหรือเลว ซึ่งเท่ากับเกิดอารมณ์หรือความรู้สึกต่อสิ่งนั้น

ประการที่สาม องค์ประกอบความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติ (Action Tendency Component) เป็นองค์ประกอบที่รวมตัวมาจากความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนทำให้เกิดความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติหรือตอบสนองต่อสิ่งนั้น ในทิศทางที่สนับสนุน คล้อยตาม หรือขัดแย้งตามความรู้และความรู้สึกที่เป็นพื้นฐาน

จากองค์ประกอบทั้งสามประการดังกล่าว แสดงว่าการที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จะต้องประกอบด้วยทั้งสามประการดังกล่าวเสมอ ฉะนั้นการจะให้บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใดจำเป็นจะต้องให้ความรู้ในสิ่งนั้นอย่างถูกต้องเหมาะสม การศึกษาองค์ประกอบนั้นช่วยให้ทราบถึงการเกิดและลักษณะของเจตคติ และยังช่วยให้สามารถวัดเจตคติได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ซึ่งแบบแผนการเกิดและลักษณะของเจตคติ ทริแอนดิส (Triandis 1971 อ้างถึงใน รัชนิดา จิตติเรืองเกียรติ 2536 : 15) ได้กล่าวไว้ และสรุปเป็นแผนภูมิแสดงสัณฐานของเจตคติ ดังนี้

ภาพประกอบ 3 แสดงแผนภูมิแสดงสังกัดของเจตคติ

จากภาพประกอบ 3 แสดงว่า สิ่งเร้าจากภายนอก ซึ่งอาจได้แก่ สถานการณ์ตัวบุคคล หรือ กลุ่มสังคม รวมถึงการสื่อสารและการรับสาร จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดเจตคติ โดยในขั้นแรกจะ กระตุ้นการรับรู้ ซึ่งการตอบสนองการรับรู้ นั้น อาจแสดงออกด้วยคำพูดว่าตนเชื่อหรือไม่ตามการรับรู้ นั้น หลังจากนั้นจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกว่าชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ โดยอาจแสดง ความรู้สึกออกมาเป็นคำพูดตามความรู้สึกนั้น และจากนั้นก็เกิดความพร้อมที่จะกระทำตามการรับรู้ และอารมณ์ที่ได้รับมา ในช่วงนี้อาจจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม หรืออาจใช้คำพูดเกี่ยวกับความ พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการรับรู้และความรู้สึกของตน

5.2 การเกิดเจตคติ

เจตคติเกิดได้ 2 ลักษณะ คือ

1. เจตคติทางบวก (positive) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความ พึงพอใจและเห็นด้วยอาจทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้หรืออยากเข้าใจสิ่งนั้น
2. เจตคติทางลบ (negative) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความ ไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลเกิดความเบื่อกว่า ซิงซัง หรือต้องการหนีให้ห่างสิ่งนั้น

อิทธิพลของการเกิดเจตคตินั้นมีสาเหตุมาจากเหตุผลหลายประการที่ช่วยหล่อเข้าเป็นกระบวนการต่างๆ จนครบองค์ประกอบของเจตคติกลายเป็นรูปแบบของแต่ละคน ซึ่งรูปแบบของแต่ละคนนั้นพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะทางบวกหรือทางลบ

5.3 ลักษณะทั่วไปของเจตคติ

ส. วาสนา ประवालพฤษ์ (2524 : 5) ได้สรุปลักษณะสำคัญของเจตคติไว้ ดังนี้

1. เจตคติเป็นการเตรียมหรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งการเตรียมนี้เป็นการเตรียมภายในของจิตใจมากกว่าภายนอกที่สังเกตเห็นได้
- 2 . สภาวะความพร้อมที่จะตอบสนอง เป็นลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ๆ จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับอารมณ์ด้วย ซึ่งอธิบายไม่ค่อยได้ และบางครั้งไม่มีเหตุผล
3. เจตคติไม่ใช่พฤติกรรม แต่เป็นสภาวะของจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด และเป็นตัวกำหนดทางในการแสดงออกของพฤติกรรม
4. เจตคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมที่แสดงออกมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำนายหรืออธิบายเจตคติ
5. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ บุคคลจะมีเจตคติ ในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ระยะเวลาเรียนรู้ ปัญญา เป็นต้น
6. เจตคติมีความคงที่และแน่นอนพอสมควร แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากเจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ถ้าการเรียนรู้ และประสบการณ์นั้นเปลี่ยนแปลงไป เจตคติก็อาจเปลี่ยนแปลงได้

สาระสำคัญที่เป็นลักษณะของเจตคติดังกล่าว ทำให้ทราบว่า เจตคติเป็นความรู้สึกที่เตรียมพร้อมที่จะตอบสนองต่อวัตถุ บุคคล หรือสถานการณ์ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งมีลักษณะที่คงที่แน่นอน แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้

5.4 การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

เจตคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้
 ทริแอนดิส (Triandis 1971 อ้างถึงใน รัชนิดา จิตติเรืองเกียรติ 2536 : 17) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเจตคติว่าเป็นเพราะ

1. ได้รับข้อมูลใหม่จากบุคคลหรือสื่อมวลชน
2. ได้รับประสบการณ์ตรงหรือกระทบกระเทือนใจ
3. ถูกบังคับให้ปฏิบัติไม่ตรงกับเจตคติของตน
4. การรักษาทางจิตใจเพื่อให้เข้าใจเหตุผลได้ถูกต้องขึ้น
5. เปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมใหม่

นอกจากนี้ เคลแมน (สมจิตรา เรื่องศรี . 2527 : 11-12 ; อ้างอิงมาจาก Kelmn. 1967 : 469-471) ได้แบ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. การยินยอม (compliance) เป็นการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลของผู้อื่นที่มีต่อเขา ซึ่งอาจจะไม่เชื่อหรือเห็นด้วยในสิ่งที่เขายอมรับ แต่เป็นผลมาจากการที่บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคม การเปลี่ยนเจตคติดังกล่าวนี้อาจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของผลที่เขาคาดหวังว่าจะได้รับ

2. การลอกเลียนแบบ (identification) เป็นการเปลี่ยนแปลงเจตคติที่เกิดจากการที่บุคคลนั้นยอมรับอิทธิพลของผู้อื่น เพราะต้องการสร้างพฤติกรรมของเขาให้เหมือนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เพื่อที่จะติดต่อกับหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี การเปลี่ยนแปลงเจตคติดังกล่าวนี้อาจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเลียนแบบนั้น

3. การเปลี่ยนที่เกิดจากความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (internalization) เกิดจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลหรือพฤติกรรมต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านั้นเหมาะสมกับระบบค่านิยมและความเชื่อที่มีอยู่ในตัวเขา แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงเจตคติไม่ว่าจะเปลี่ยนในเรื่องใดก็ตามโดยปกติจะยึดองค์ประกอบทั้ง 3 ของเจตคติไว้ ดังที่ บุนหา วัฒนะ (2533 : 58) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติบุคคลนั้นเกิดขึ้นโดย

3.1 เปลี่ยนความคิด (cognitive) เช่น การรับข้อมูลใหม่จากบุคคลอื่น จากสื่อมวลชน หรือได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง

3.2 เปลี่ยนความรู้สึก (affective) เป็นภาวะทางอารมณ์ของบุคคลที่เปลี่ยนไป เช่น ประสบการณ์ที่พอใจ หรือไม่พอใจ

3.3 เปลี่ยนพฤติกรรม (behavior) จากการที่บรรทัดฐานของสังคมที่เปลี่ยนไป การถูกบังคับให้ทำในท่าทีที่ตรงข้ามกับพฤติกรรมเดิมของบุคคล

การเปลี่ยนแปลงเจตคติดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนที่ส่วนประกอบของเจตคติทั้ง 3 ด้านซึ่งมีความสัมพันธ์กัน เมื่อส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของเจตคติเปลี่ยนไป ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปด้วย เช่น เมื่อบุคคลมีความรู้ ความคิด ความรู้สึก และการกระทำต่อสิ่งนั้นจะเปลี่ยนไปด้วย

กฤษฎา ศักดิ์ศรี (2530 : 201) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของขบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ตั้งใจรับทราบ (attention) ในการเปลี่ยนเจตคติต้องทำให้บุคคลเกิดความสนใจ รับรู้ได้ตรง โดยใช้หลักสัมผัสและรับรู้มาช่วย ผู้ที่มีความต้อมมีน้ำเสียง สีลา ท่าทาง สี แสง ความ เข้ม ขนาด ความเคลื่อนไหว เหมาะสม และลักษณะของข่าว คือ เนื้อหา สารระ ข้อความของสาร น่าเชื่อถือ มีเหตุผล และย้งต้องใช้องทางในการติดต่อที่เหมาะสมด้วยเช่นวิทยุ โทรทัศน์ ใปปลิว หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

2. การเข้าใจเนื้อความ (comprehension) ผู้รับเจตคติใหม่ต้องเข้าใจสิ่งเร้าตามความ ประสงค์และจะเข้าใจได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับ

2.1 ลักษณะของผู้รับ มีสติปัญญา อายุ การศึกษา บุคลิกภาพ ฯลฯ

2.2 ลักษณะของข่าว มีส่วนช่วยเร้าความสนใจ อาจจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ

ดังนี้

2.2.1 ข้อเท็จจริงและอารมณ์ (factual and emotion) ถ้าผู้รับมีการศึกษาสูง ต้องการข่าวสารประเภทที่ให้ข้อเท็จจริง เช่น ข้อมูลทางสถิติ กราฟ ผลการวิจัย ส่วนผู้ที่มีการศึกษา ต่ำควรใช้สิ่งที่จะช่วยอารมณ์ให้เกิดความตื่นเต้น เกรงกลัว ดีใจ ฯลฯ

2.2.2 ด้านเดียวหรือสองด้าน (oneside or twoside) บุคคลที่การศึกษาต่ำด้อย ปัญญา ควรให้ข่าวสารแนะนำตัวด้านเดียวเฉพาะด้านที่ดีหรือเลวอย่างเดียว ส่วนผู้มีการศึกษาสูง ควรให้ทั้งดีและเลวไปพร้อมๆ กัน เพราะเขามีสติปัญญาพอจะวิพากษ์วิจารณ์ได้

3. การยอมรับ (acceptance) จะดีขึ้นถ้ามีเครื่องเสริมแรงให้เขาได้รับสิ่งที่มีคุณค่า ทางจิตใจ

4. ความถาวรของการเปลี่ยนแปลงเจตคติ (retention) เพื่อให้เป็นเจตคติที่คงที่ ควร ต้องย้ำซ้ำบ่อยๆ โดยเฉพาะเริ่มแรกที่เพิ่งเปลี่ยนเจตคติใหม่ ๆ

5. การกระทำ (action) นักจิตวิทยาสังคม พบว่า การใช้ความกดดันของกลุ่มบังคับ ช่วยทำให้เปลี่ยนเจตคติได้ และเมื่อมีการเปลี่ยนเจตคติพฤติกรรมก็เปลี่ยนไปด้วย

เจตคติของบุคคลนั้นเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ใหม่ มีสิ่งแวดล้อม แรงจูงใจ อายุ และระดับการศึกษาก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคล ถ้าบุคคลมีการศึกษา ต่ำ ควรให้ข่าวสารเพียงด้านเดียวเฉพาะที่ดีหรือเลวอย่างเดียว และเพื่อให้เป็นเจตคติที่มีความคงที่ ควรต้องย้ำซ้ำบ่อยๆ ในระยะเริ่มแรก เมื่อเจตคติของบุคคลเปลี่ยนไป พฤติกรรมก็เปลี่ยนไปด้วย

5.5 การวัดเจตคติ

การวัดเจตคตินับว่ามีความยุ่งยากพอสมควร เพราะเป็นการวัดคุณลักษณะทางจิตใจ คุณลักษณะดังกล่าวมีการแปรเปลี่ยนได้ง่ายไม่แน่นอน อย่างไรก็ตามเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ยังสามารถวัดได้

ไพศาล หวังพานิช (2530 : 147) ได้กล่าวถึงการวัดเจตคติว่าต้องยึดหลักสำคัญ ดังนี้

1. ต้องยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการวัดเจตคติ คือ

1.1 เจตคติของบุคคลจะมีลักษณะคงที่หรือคงเส้นคงวาอยู่ช่วงเวลาหนึ่งนั้น คือ ความรู้สึกนึกคิดของคนเราที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มิได้เปลี่ยนแปลงหรือผันแปรอยู่ตลอดเวลา อย่างน้อยจะต้องมีช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่มีความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งคงที่ซึ่งทำให้สามารถวัดได้

1.2 เจตคติของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดจะเป็นการวัดแบบทางอ้อม โดยวัดจากแนวโน้มที่บุคคลจะแสดงออกหรือประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

1.3 เจตคตินอกจากจะแสดงออกในรูปทิศทางของความรู้สึกนึกคิด เช่น สนับสนุนหรือคัดค้านแล้ว ยังมีขนาดหรือปริมาณของความคิด ความรู้สึกนั้นด้วย ดังนั้น การวัดเจตคตินอกจากจะทำให้ทราบทิศทางแล้ว ยังสามารถบอกระดับความมากน้อยหรือความเข้มของเจตคติได้ด้วย

2. การวัดเจตคติด้วยวิธีใดก็ตาม จะต้องมีสิ่งประกอบ 3 ประการคือ ตัวบุคคลที่จะถูกวัด สิ่งเร้า และการตอบสนอง ดังนั้นในการวัดเจตคติต่อสิ่งใดก็ตาม สามารถวัดโดยนำสิ่งเร้าส่วนใหญ่จะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับรายละเอียดในสิ่งนั้นไปเร้าให้บุคคลแสดง ท้าทีความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อสิ่งนั้นให้ออกมาเป็นระดับหรือความเข้มข้นของความรู้สึกคล้ายตามหรือคัดค้าน

3. สิ่งเร้าที่จะนำไปใช้เร้า หรือทำให้บุคคลได้แสดงเจตคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมาที่นิยมใช้ คือ ข้อความวัดเจตคติ (attitude statements) ซึ่งเป็นสิ่งเร้าทางภาษาที่ใช้อธิบายถึงคุณลักษณะของสิ่งนั้นเพื่อให้บุคคลตอบสนองออกมาเป็นระดับความรู้สึก (attitude continuum หรือ scale) เช่น มาก ปานกลาง น้อย เป็นต้น

4. การวัดเจตคติ เพื่อทราบทิศทางและระดับความรู้สึกของบุคคลนั้นเป็นการสรุปผลจากการตอบสนองของบุคคลเกี่ยวกับเรื่องใดสิ่งใด จะต้องพยายามถามถึงคุณลักษณะในแต่ละด้านของเรื่องนั้นออกมา แล้วนำผลซึ่งเป็นส่วนประกอบหรือรายละเอียดปลีกย่อยมาผสมผสาน สรุปรวมเป็นเจตคติของบุคคลนั้น เพราะฉะนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่การวัดนั้น ๆ จะต้องครอบคลุมลักษณะต่างๆ ครบทุกลักษณะ เพื่อให้การสรุปตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

5. การวัดเจตคติต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรง (validity) ของผลการวัดเป็นพิเศษ กล่าวคือ ต้องพยายามให้ผลการวัดที่ได้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของบุคคล ทั้งในแง่ทิศทางและระดับหรือช่วงของเจตคติ

เนื่องจากเจตคติประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสามองค์ประกอบ แต่ละองค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การวัดเจตคติที่องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็ย่อมบ่งบอกเจตคติของบุคคลได้ ดวงเดือน พันธุมาวิน (2530 : 55) สรุปได้ว่า การวัดเจตคติของบุคคลนั้นควรวัดจากองค์ประกอบทั้งสามของเจตคติ โดยจะวัดที่องค์ประกอบเดียว หรือมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบก็ได้ และการที่จะทราบเจตคติของบุคคลได้ก็โดยการสังเกต การแสดงออกจากคำพูด จากการกระทำหรือพฤติกรรมภายนอก การสัมภาษณ์ การทดสอบ ดังที่ สมบูรณ์ สุริยวงศ์ (2523 : 5) ได้กล่าวถึงการศึกษาเจตคตินั้นอาจกระทำได้ 3 วิธี คือ

1. การสังเกต (observation) เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และนำข้อมูลที่สังเกตได้ไปอนุมาน ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร

2. แบบรายงานตนเอง (self-report) เป็นการศึกษาเจตคติ ความสนใจและบุคลิกภาพของบุคคล วิธีการศึกษาเจตคติก็นำให้บุคคลนั้นเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมาว่ารู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดของเขาออกมาตามประสบการณ์และความสามารถของเขา คนหนึ่งอาจจะเล่าต่างกันออกไป จากการบอกเล่า ก็สามารถจะกำหนดค่าคะแนนของเจตคติได้ วิธีการศึกษาเจตคติแบบนี้ได้แก่ วิธีการของเทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคิร์ต (Likert) กัทท์แมน (Guttman) และ ออสกู๊ด (Osgood) ซึ่งพยายามสร้างสเกลวัดเจตคติขึ้น คะแนนที่ได้จากการวัดเจตคติแบบสเกลนั้น จะแบ่งออกเป็นช่วง ๆ โดยที่แต่ละช่วงจะมีขนาดไม่เท่ากัน สามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบความมากน้อยของเจตคติได้

3. วิธีสร้างจินตภาพ (Projective techniques) เป็นวิธีการสร้างจินตนาภาพโดยการใช้ภาพ เพื่อที่จะได้วัดเจตคติบุคลิกภาพของบุคคล โดยที่ภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงความคิดเห็นออกมา และสามารถสังเกตได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งบุคคลนั้นจะแสดงออกมาตามประสบการณ์ที่เขาได้รับ และแต่ละคนจะแสดงออกมาไม่เหมือนกัน การสืบค้นข้อมูลการรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล) และการสนทนาบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (แชท) เพื่อการเรียนรู้เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ นักเรียนต่างโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นผ่านทางอีเมลและการแชท แต่ขาดการให้ความช่วยเหลือซึ่งกัน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

กิงกาญจน์ ตั้งศรีไพร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วิธีเรียนทางไกลใน

จังหวัดนนทบุรีผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีวิธีการเรียนรู้ด้วยการอ่าน การฟัง สอบถาม ดูแลสังเกตและการลงมือปฏิบัติในระดับปานกลาง มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการอ่าน การฟัง สอบถาม ดูแลสังเกตและการลงมือปฏิบัติในระดับปานกลาง มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูงและมีคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ความสัมพันธ์กับคะแนนวิธีการเรียนรู้ทุกวิธี นอกจากนี้นักศึกษาที่ให้เหตุผลในการเข้าเรียนต่างกันมีคะแนนเฉลี่ยวิธีการเรียนรู้ด้วยการฟัง สอบถาม และลงมือปฏิบัติต่างกันและ นักศึกษาที่ระดับความพร้อม ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และนักศึกษาที่ระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ย วิธีการเรียนรู้ทุกวิธีต่างกัน ส่วนเพศ อายุ การประกอบอาชีพขณะศึกษาไม่มีผลทำให้คะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้แต่ละวิธีต่างกัน

นันทกาญจน์ ชินประหัชฐ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาเทคนิค และเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในกิจกรรมโครงการของ นักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. กรอบโครงสร้างการวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในกิจกรรมโครงการประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) วิเคราะห์ ความต้องการ
- 2) กำหนดจุดมุ่งหมาย
- 3) ออกแบบแผนการเรียนรู้
- 4) ปฏิบัติการเรียนรู้
- 5) ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง
- 6) ปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
- 7) ชื่นชมในผลงาน

2. เทคนิคและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในกิจกรรมโครงการที่พัฒนาขึ้น คือ แบบบันทึกการเรียนรู้ด้วยตนเองและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในกิจกรรมโครงการ คือ " สมุดบันทึกการเรียนรู้ของฉัน "

3. เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมีเนื้อหาสาระครอบคลุมกรอบโครงสร้างการวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในกิจกรรมโครงการ และมีความเหมาะสม ในการใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

4. ครูและนักเรียนมีความเห็นว่า มีความเป็นไปได้ในกาทำ "สมุดบันทึกการเรียนรู้ของฉัน" ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในกิจกรรมโครงการ

5. ครูมีความเห็นว่า ข้อมูลจากการบันทึกการเรียนรู้ใน "สมุดบันทึกการเรียนรู้ของฉัน" ของนักเรียน ช่วยให้ครูได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในกิจกรรม โครงการงาน และนักเรียนมีความเห็นว่า การบันทึกการเรียนรู้ใน "สมุดบันทึกการเรียนรู้ของฉัน" ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

6. ครูและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อสมุดบันทึกการเรียนรู้ของฉันในระดับมาก
เนาวรัตน์ รุ่งเรืองบางชัน (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่เคยทำและไม่เคยทำโครงการงาน วิทยาศาสตร์ โดยตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โปรแกรมวิทยาศาสตร์ปี การศึกษา 2528 ในกรุงเทพมหานครและเขตการศึกษา 1 จำนวน 358 คน จากโรงเรียนรัฐบาลที่มีการ ทำโครงการงานวิทยาศาสตร์ จำนวน 179 คน และกลุ่มที่ 2 เป็นนักเรียนที่ไม่เคยทำโครงการงาน วิทยาศาสตร์ จำนวน 179 คน กำหนดให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มเป็นนักเรียนที่เรียนห้องเดียวกันและมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2528 ใกล้เคียงกัน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย คือ แบบทดสอบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เคยทำ โครงการงานวิทยาศาสตร์มีคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สูงกว่านักเรียนที่ไม่เคยทำ โครงการงานวิทยาศาสตร์

ไพโรจน์ ปานอยู่ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการสอนโดยใช้กลุ่มสัมพันธ์หรือ การสอนแบบนักเรียนมีส่วนร่วมกับการสอน ตามคู่มือที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง และมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยวิธีการสอนตามคู่มือ

อมรา รักษมณี (2529 : 79) ศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการอ่าน ภาษาอังกฤษ เจตคติและความคงทนในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ ได้รับการสอนโดยวิธีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์กับการสอน โดยใช้คู่มือครู ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างประโยชน์เจตคติต่อการอ่าน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

อาภรณ์ แสงรัสมิ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนแบบใช้ ปัญหาเป็นหลักต่อลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีเรียนแบบ ใช้ปัญหาเป็นหลักมีคะแนนเฉลี่ยลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนตามคู่มืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีเรียนแบบ ใช้ปัญหา เป็นหลักมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หลังการเรียนสูงกว่า ก่อนการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่คะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีแบบ ใช้ปัญหาเป็นหลัง ไม่แตกต่างจากนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนตามคู่มือ

3. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีแบบ ใช้ปัญหาเป็นหลักมีความพึงพอใจ ต่อการเรียนแบบ ใช้ปัญหาเป็นหลัก มีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับมาก

อรวรรณ บรรจงสวัสดิ์ (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษา เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการอ่านวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้ชุดการสอน แบบศูนย์การเรียนที่จัดกิจกรรมการสอนแบบ โครงสร้างระดับยอดกับการสอนตามคู่มือครู ผลการสอนพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบศูนย์การเรียนที่จัดกิจกรรมการสอนแบบ โครงสร้างระดับยอดมีเจตคติต่อการอ่านสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มืออย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบ โครงงานและกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในต่างประเทศ มีดังนี้

แบล็คเบิร์น (Blackburn อ้างถึงใน สายสุนีย์ สว่างทรัพย์ 2539 : 76) ได้ศึกษาพฤติกรรมและคุณลักษณะของครูที่สอนในระดับชั้นปีที่ 9 ที่สัมพันธ์กับเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนและการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นปีที่ 9 จำนวน 868 คน และครูจำนวน 40 คน ในรัฐโอเรกอน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการสอนของครูมีความสัมพันธ์กับเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.08 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.57 การสอนของครูโดยที่ให้นักเรียนอ่านออกเสียงในชั้นมีความสัมพันธ์ ในทางลบกับเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.03 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ -0.67 ตัวแปรทางด้านครูที่ดีที่สุดในการทำนายเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน คือ ประสิทธิภาพการสอนของครูและเจตคติของครูต่อกิจกรรมการสอน

เดล เอ็นจิน เบคเกอร์ (Dale Engene Backer 1970) ได้วิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนที่มีห้องสมุด และโรงเรียนที่ไม่มีห้องสมุดวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีห้องสมุดว่าจะแตกต่างจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียน ที่ไม่มีห้องสมุดหรือไม่ โดยมีขอบเขตของเนื้อหาที่ศึกษาเกี่ยวกับทักษะในการรวบรวมข้อมูล ทักษะในการอ่านแผนที่และแผนภูมิ ทักษะในการอ่านแผนที่และลูกโลก และเนื้อหาของการพัฒนารัฐธรรมนูญ และภูมิประเทศส่วนของสหรัฐอเมริกา กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน ของโรงเรียนที่มีโปรแกรมการใช้ห้องสมุดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม คือ นักเรียนจำนวนเท่ากันในโรงเรียนที่ไม่มีห้องสมุด นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องเดียวกัน และในเวลาเท่ากัน มีการวัดทักษะและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนและหลังการทดลอง ปรากฏว่า การสอนให้รู้จักการใช้ห้องสมุดและการแนะนำของบรรณารักษ์มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในเรื่องกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และทักษะการอ่านแผนที่ลูกโลกของนักเรียนกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้การที่ให้กลุ่มทดลอง ได้ใช้วัสดุประกอบการเรียน จำนวนมากทำให้ผลการเรียนรู้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

เมสัน (Mason 1991) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของโครงการวิทยาศาสตร์ที่ครูเป็นผู้ริเริ่มกับนักเรียนเป็นผู้ริเริ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 8 จำนวน 258 คน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ปรากฏว่า

1. ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม ไม่แตกต่างกัน
2. นักเรียนชายที่ทำโครงการวิทยาศาสตร์มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้นเล็กน้อย
3. โครงการวิทยาศาสตร์ที่มีการกำหนดเรื่องให้ ทำมีประสิทธิภาพมากกว่านักเรียน

เป็นผู้ดำเนินการเอง และยังปรากฏว่า ครูและนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฉะนั้น ครูมีบทบาทสำคัญที่จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้นักเรียนเข้ากิจกรรมและสนใจในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

วูด (Wood อ้างถึงใน ขวัญเรือน สังขกุล 2548 : 41) ได้ศึกษาผลการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักในการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเองของครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก ในการกำหนดแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้วิธีการศึกษารายกรณีโดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วม 4 คน ใน EDCI 5620 ที่ใช้การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักใน

การสอนสังคมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักเป็นการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สตรีวิช และ มาโลน (Strwitz และ Malone 1987) ได้ศึกษาความคงทนของความตั้งใจในการใช้ทักษะกระบวนการขั้นผสม โดยเปรียบเทียบการเรียนของนักศึกษา ที่เรียนจากครู โดยตรงกับนักเรียนที่เรียนด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิงจำนวน 32 คน จาก 2 ห้องเรียน ที่เรียนวิธีสอนวิทยาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยลาร์จ เซาเซิร์น ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นผสมของนักเรียนที่เรียนด้วยตนเองสูงกว่าที่เรียนจากครู ส่วนใหญ่ด้านความคงทนของความตั้งใจนั้น วิธีสอน 2 วิธีให้ผลไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สามารถพัฒนาได้ โดยการให้นักเรียนเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โครงการวิทยาศาสตร์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม ให้นักเรียนเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

อีเค โอชา (Ekeocha อ้างถึงใน สายสุนีย์ สว่างทรัพย์ 2539 : 76) ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรทางด้านนักเรียนที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนรัฐบาลในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 2,909 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ แบบทดสอบเกี่ยวกับพื้นฐานที่บ้าน แบบสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ แบบวัดเจตคติ และแบบทดสอบความรู้เรื่องคำ ผลการวิจัย พบว่าพื้นฐานที่บ้านและเจตคติของนักเรียนเป็นสาเหตุโดยตรงทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และกิจกรรมการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบด้านชั้นเรียน วิธีการสอนของครู และพฤติกรรมของครูมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฮิลดา ลีส เจย์ (Hilkda Lease Jay 1970) ได้วิจัยเรื่อง การใช้ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องช่วยสอนชนิดหนึ่ง "ปรากฏว่า ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของครูและนักเรียนว่า ครูไม่ควรสอนแต่เพียงในห้องเรียน ควรจัดให้มีเวลาสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ต้องอาศัยการค้นคว้าจากห้องสมุด โดยครูอาจกำหนดหัวข้อให้พยายามให้หัวข้อที่นักเรียนมีโอกาสเลือกได้มากที่สุด และตัวครูเองก็เข้าไปสำรวจหนังสือในห้องสมุดเพื่อที่จะทราบว่าจำนวนหนังสือมีเพียงพอและเหมาะสมสำหรับนักเรียนศึกษาค้นคว้าหรือไม่ ห้องสมุดควรมีอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างครบครันและการให้มีการใช้บริการได้สะดวก ควรมีรายชื่อวัสดุต่าง ๆ ให้ครูและนักเรียนได้ทราบ และให้ความช่วยเหลือแนะนำวิธีที่จะใช้ประโยชน์จากวัสดุนั้น

จากงานวิจัยข้างต้น จะเห็นว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนตามคู่มือกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยศึกษาแล้วมีความประสงค์ที่จะจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เรื่องหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม โดยการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติของนักเรียน ด้วยวิธีสอน 2 วิธี คือ วิธีสอนตามคู่มือกับการสอนโดยนักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

